

MÜKELLEFLERİN SİGORTA PRİMİ ve DİĞER BORÇLARININ TECİLİ ve TAKSİTLENDİRİLMESİ

Akın ŞİMŞEK (*)

1 - GİRİŞ

Ülkemizi de derinden etkileyen küresel ekonomik kriz nedeniyle özel sektör çok ağır darbeler almıştır. Firmaların ödemeler dengesinin bozulması sektörlerde domino etkisi yapmış artık piyasada sıcak para dolaşmamaya başlamıştır. Yaşanan bu ekonomik kriz ortamı hayatta kalma mücadelesi veren özel sektörün borçlarını erteleme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle piyasaları rahatlatıcı tedbirler alınmaya başlanmış ve varolan uygulamaları da genişletici düzenlemeler hızla yürürlüğe konulmaktadır.

Bu kapsamda mükelleflerin devlete olan borcunu vadesinde ödemesi, haciz uygulanması veya haciz edilmiş ise mallarının paraya çevrilmesi mükellefi çok zor duruma düşürecekse veya ticari faaliyetinin sonlanmasına neden olarsa alacakların ertelenmesi veya taksitlendirilmesi yönüyle borçlu biraz da olsa rahatlatılmaya ticari

faaliyetini devam ettirerek borçlarını ödemesine imkân sağlanmaya çalışılmaktadır.

Bu makalemizde zora düşmüş ve vadesi geçtiği halde sosyal güvenlik sigorta prim ve bu kapsamda diğer ödemelerini zamanında yapamamış olmaları nedeniyle borca düşmüş mükelleflere ticari faaliyetlerinin devam ettirmeleri amacıyla biriken borçlarını verilen yetkiye istinaden Sosyal Güvenlik Kurumunca¹ sağlanan erteleme veya taksitlendirme kolaylıklarından bahsedeceğiz.

2- YASAL DÜZENLEMELER

Sosyal güvenlik prim borçlarının tecil ve taksitlendirilmesi ile ilgili ana düzenleme 5510 sayılı Kanunun 5754 sayılı Kanunun 52. maddesi ile² değişik "Primlerin ödenmesi" başlıklı 88. maddesinde yapılmıştır. Anılan maddenin ilgili fıkrasında "Kurumun süresi içinde ödenmeyen prim ve diğer alacaklarının tahsilinde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usûlü Hakkında Kanunun 51 inci, 102 nci ve 106 ncı maddeleri

(*) Rekabet Kurumu Basım ve Yayın Müdürü

¹ Makalenin devamında Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan kısaca SGK olarak bahsedilecektir.

² 08.05.2008 tarih ve 26870 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

hariç, diğer maddeleri uygulanır. Kurum, 6183 sayılı Kanunun uygulanmasında Maliye Bakanlığı ile diğer kamu kurum ve kuruluşları ve mercilere verilen yetkileri kullanır.

Kurum, 6183 sayılı Kanun kapsamında takip edilen alacakları hariç olmak üzere her türlü alacağın teminatını teşkil etmek üzere Yeni Türk Lirası ve/veya yabancı para birimi üzerinden ticari işletme, taşınır ve/veya taşınmaz rehni dâhil olmak üzere her türlü teminat almaya yetkilidir." denilmek suretiyle konu hüküm altına alınmıştır.

Söz edilen düzenlemede belirtilen 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun konu ile ilgili "Tecil" başlıklı 48. maddesinde ise "Amme borcunun vadesinde ödenmesi veya haczin tatbiki veyahut haczolunmuş malların paraya çevrilmesi amme borçlusunun çok zor duruma düşürecekse, borçlu tarafından yazı ile istenmiş ve teminat gösterilmiş olmak şartıyla, alacaklı amme idaresince veya yetkili kılacağı makamlarca; amme alacağı 36 ayı geçmemek üzere ve faiz alınarak tecil olunabilir.

(Ek: 4/6/2008-5766/6 md.) Şu kadar ki, amme borçlusunun alacaklı tahsil daireleri itibarıyla tecil edilen borçlarının toplamı ellibin Yeni Türk Lirasını (bu tutar dahil) aşmadığı takdirde teminat şartı aranılmaz. Bu tutarın üzerindeki amme alacaklarının tecilinde, gösterilmesi zorunlu teminat tutarı ellibin Yeni Türk Lirasını aşan kısmın yarısıdır. Bakanlar Kurulu; bu tutarı on katına kadar artırmaya, yarısına kadar indirmeye, yeniden kanuni tutarına getirmeye ve alacaklı amme idareleri itibarıyla bu hadler arasında farklı tutar belirlemeye yetkilidir.

(Ek:31/1/1984 - 2975/6 md.)Borcunun tecilini talep eden ancak, talepleri uygun görülmemeyerek reddedilen borçlular söz konusu borçlarını reddin tebliği tarihinden itibaren idarece 30 güne kadar verilebilecek ödeme süresi içinde ödedik-

leri takdirde bu amme alacağı ödendiği tarihe kadar faiz alınmak suretiyle tecil olunur.

Tecil salahiyetini kullanacak ve bu salahiyeti devredecek olanlar, Devlete ait amme alacaklarında ilgili vekiller, vilayet hususi idarelerine ait amme alacaklarında valiler, belediyelere ait amme alacaklarında belediye reisleridir.

(Değişik fıkra: 4/6/2008-5766/6 md.)Haciz yapılmışsa mahcuz mal, değeri tutarınca teminat yerine geçer. Tecil edilen amme alacakları ile ilgili olarak daha önce tatbik edilen ve borcun tamamını karşılayacak değerde olan hacizler, yapılan ödemeler nispetinde kaldırılır ve buna isabet eden teminat iade edilir. Ancak, mahcuz malların değeri tecil edilen borç tutarından az, zorunlu teminat tutarından fazla olması halinde, tatbik edilen hacizler, tecil şartlarına uygun olarak yapılan ödemeler neticesinde kalan tecilli borç tutarı mahcuz mal değerinin altına inmediği müddetçe kaldırılmaz. Tecilli borca karşılık alınan teminat ise, tecil şartlarına uygun olarak yapılan ödemeler neticesinde kalan tecilli borç tutarının zorunlu teminat tutarının altına inmesi durumunda, yapılan ödemeler nispetinde kaldırılır.

(Değişik fıkra: 4/6/2008-5766/6 md.)Tecil salahiyetini kullanacak ve bu salahiyeti devredecek olan makamlar; tecil edilecek amme alacaklarını tür ve tutar olarak belirlemeye, amme borçlusunun faaliyetine devam edip etmediğini esas alarak tecil edilecek alacakları tespit etmeye, tecilde taksit zamanlarını ve diğer şartları tayin etmeye yetkilidir.

Tecil şartlarına riayet edilmemesi, değerini kaybeden teminatın veya mahcuz malların tamamlanmaması veya yerlerine başkalarının gösterilmemesi hallerinde amme alacağı muaccel olur.(Ek:25/5/1995-4108/13 md.)Tecil edilen amme alacağının gecikme zammı tatbik edilmeyen alacaklardan olması halinde, ödenen tecil

faizleri iade veya mahsup edilmez.” denilmek suretiyle tecil ve taksitlendirmenin usul ve esasları açıkça belirtilmiştir.

3- TECİL ve TAKSİTLENDİRMEYİ YAPABİLECEK SGK BİRİMLERİ

SGK Yönetim Kurulu tarafından 5510 sayılı Kanunun 88. maddesiyle verilen yetkiye istinaden Kurumun en alt yönetim ve hizmet birimi olan Sosyal Güvenlik Merkez Müdürlüklerinden, Kurum Başkanlığına kadar kademeli olarak prim ve diğer sosyal güvenlik borçlarını tecil ve taksitlendirme için yetki devri yapılmıştır. Ancak 5.000.001 TL ve üzeri tutarların tecil ve taksitlendirilmesi için ise kararı Yönetim Kurulu kendisine bırakmıştır. Sosyal Güvenlik Kurumu'nun birimleri itibariyle Yönetim Kurulunca yapılan yetki devrine kısaca bakacak olursak, takibe uğrayan prim ve diğer alacaklardan;

- 1.000.000 TL' na kadar varsa ilgili sosyal güvenlik merkezi müdürü,
- 1.000.001- 2.000.000 TL arasında sosyal güvenlik il müdürü,
- 2.000.001- 3.000.000 TL arasında İhtilafli Prim İşleri ve İcra Daire Başkanı,
- 3.000.001- 4.000.000 TL arasında Sosyal Sigortalar Genel Müdürü,
- 4.000.001- 5.000.000 TL arasında SGK Başkanı,
- 5.000.001 TL ve üzerinde ise SGK Yönetim Kurulu,

Tecil ve taksitlendirme taleplerini sonuçlandırmaktadır. Bu yetkilerin kullanılmasında prim ve diğer sosyal güvenlik borçları bulunan mükellefin tahsilatla görevli sosyal güvenlik il müdürlüğü ya da sosyal güvenlik merkezi bazında ilgili üniteye işlem gören tüm işyerlerinden kaynaklanan sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası gibi borçları ayrı ayrı değerlendirilmektedir.

Örneğin; Ankara Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne bağlı sosyal güvenlik merkezlerinde ayrı işlem gören işyerlerinden dolayı Tatlısu Ltd. Şti. tarafından;

- Sincan Sosyal Güvenlik Merkezindeki işyerinden dolayı gecikme cezası ve zammı dâhil 1.400.000 TL sigorta primi, 350.000 TL işsizlik sigortası primi olmak üzere toplam 1.750.000 TL,

- Etimesgut Sosyal Güvenlik Merkezindeki işyerinden dolayı gecikme cezası ve zammı dahil 3.400.000 TL sigorta primi, 1.250.000 TL işsizlik sigortası primi olmak üzere toplam 4.650.000 TL, tutarındaki borcunun tecil ve taksitlendirilmesi için anılan sosyal güvenlik merkezlerine yazılı talepte bulunduğu varsayalım. Söz konusu bu talepler borç türü bazında değerlendirilerek Sincan Sosyal Güvenlik Merkezine olan;

- 1.400.000 TL tutarındaki prim borcu için Ankara Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne,
- 350.000 TL işsizlik sigortası prim borcu için ise Sincan Sosyal Güvenlik Merkezince, Etimesgut Sosyal Güvenlik Merkezine olan;
- 3.400.000 TL sigorta primi borcu için Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğüne,
- 1.250.000 TL işsizlik sigortası prim borcu için ise Ankara Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne, karar verilerek uygun görülmesi halinde tecil ve taksitlendirme işlemi yapılacaktır.

4- TECİL ve TAKSİTLENDİRME BAŞVURUSU ve DEĞERLENDİRME

Sosyal güvenlikle ilgili prim ve diğer borcunun tecil ve taksitlendirilmesini isteyen mükellef bu doğrultudaki talebini SGK tarafından yayınlanan matbu Tecil ve Taksitlendirme Talep Formu ile işyerlerinin işlem gördüğü varsa ilgili Sosyal Güvenlik Merkezine o bölgede sosyal güvenlik merkezi yoksa ilgili Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne başvuracaklardır. Başvurularda mükellefin

çok zor durumda olduğunu kanıtlayıcı belge olarak kullanılacak durumuna uyan Mali Durum Bildirim Formu veya Serbest Muhasebeci Mali Müşavir veya Yeminli Mali Müşavirlerce Düzenlenen Çok Zor Durum Halinin Tespitine İlişkin Rapor ya da halka açık olan şirketler Sermaye Piyasası Kuruluna verdikleri en son bilançolarını vereceklerdir.

4.1- Çok Zor Durum Halinin Tespiti

Çok zor durum halinin tespitinde SGK prim ve diğer borçları toplamı 100.000 TL ve altında olan özel şirket mükellefleri ile borç miktarı üzerinde durulmaksızın kamu kurum ve kuruluşları ile belediye şirketleri hariç belediyeler için Mali Durum Bildirim Formunda beyan edilen bilgiler esas alınmaktadır. Yukarıda örnekte de bahsedildiği gibi borç çeşidine göre tecile konu borç toplamının 100.000 TL üzerinde olması durumunda çok zor durum hali tespit edilirken, halka açık olan şirketlerin Sermaye Piyasası Kurulu'na verdikleri en son bilanço esas alınarak likidite oranı Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından hesaplanmaktadır. Halka açık olmayan borçlular yönünden ise serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirlerce aşağıda belirteceğimiz hesaplama yönetime göre bulunacak orana göre talepler değerlendirilecektir.

Mükelleflerin başvurusu üzerine borçlarının vadesinde ödenmesi veya haciz işlemi ile son olarak haciz uygulanmış ancak haczedilen malların satışının mükellefi çok zor duruma düşürecek tespit edilirse tecil ve taksitlendirme işlemi yapılmaktadır. Çok zor durum halinin tespitinde ise işletmelerin rasyo oranına bakılmaktadır. Bu oranın tespitinde ise işletmenin kasa, banka ve kısa vadeli alacakları toplamının kısa vadeli borçlarına oranlaması ile bulunmaktadır. Bulunan oran virgülden sonra yuvarlama yapılmadan

2,00 ve altında bir tutar çıkarsa mükellefin çok zor durum halinde olduğu kabul edilecek üzerinde çıkarsa zor durumda olmadığı sonucuna varılarak tecil ve taksitlendirme talebi reddedilecektir. Bu oran 1,50 ve altında olursa azami 36 aya kadar, 1,51-2,00 aralığında olursa azami 30 aya kadar eşit taksitler halinde borçların ödenebilmesi yetkili SGK birimince karara bağlanacaktır. Rasyo değerine göre SGK yetkili birimlerince azami süreler kadar tecil veya taksitlendirme yapılmaktadır.

4.2- Tecil ve Taksitlendirmenin Kabulü ve Başlaması

Prim ve diğer sosyal güvenlik borcu tutarına göre tecil ve taksitlendirme başvurusunu değerlendirecek makalemizin III. Bölümünde belirtilen SGK birimleri 6183 sayılı Kanun ve SGK tarafından belirlenen usul ve esaslara göre taksitlendirme şartlarını belirlemektedirler. Borçlu belirlenen tecil ve taksitlendirme şartlarını kabul etmek zorundadır. Borçlu mükellef tarafından tecil ve taksitlendirme şartları kabul edilmediği takdirde tecil ve taksitlendirme yapılmamaktadır. Tecil ve taksitlendirme başvurusu kabul edilmiş ve tespit edilen rasyo oranına göre taksit sayısı belirlenmiş alacaklar için tecil ve taksitlendirme talep edilen taksit sayısına göre hesaplanan ilk taksit tutarının tamamının ödendiği tarihte başlamaktadır.

5- TECİL ve TAKSİTLENDİRMEDE SÜRE ve KADEME

Mükellefin çok zor durum halinin belirlenen yöntemle göre incelenmesi sonucu bulunan 2,00 değeri ve altındaki rasyo değeri esas alınarak tecil ve taksitlendirmeye konu borçlar azami 30 veya 36 aya kadar taksitlendirilebilmektedir. Mükelleflerin 36 ayı aşan ya da talepte bulunulan borç türüne ilişkin borcun, sadece icraya intikal

eden kısmının tecil ve taksitlendirilmesi gibi farklı talepleri kabul edilmemektedir.

Borcun tecil ve taksitlendirme vadesinin ilgisine göre azami 30-36 aya kadar veya daha az sürelerde belirlenmesinde Sosyal Güvenlik Kurumunun tecile yetkili ilgili birimince;

- Borç tutarına,
- Borçlunun zor durumuna,
- Borçlarının ödenmesi hususundaki iyi niyetine,

• Varsa daha önce yapılan tecil ve taksitlendirmelerde borcun ödenip ödenmediği,

gibi hususlara bakılarak tecil ve taksitlendirme sonuçlandırılmaktadır. Genel prensip olarak tecil ve taksitlendirmesi vadesi ne olursa olsun mükellefin borcu eşit taksitlere bölünmekte ve bu plana göre ödenmektedir.

İstisna olarak mükellefler tarafından kademeli bir ödeme planında ısrar edilmesi ve yetkili birimce borçlunun taksitlerini eşit olarak ödeyemeyeceği ancak iyi niyetli olduğu sonucuna varılırsa en fazla ilk altı taksit eşit taksitlere bölünmüş ödeme planındaki, taksit tutarının % 50 sinden az olmamak kaydıyla kademeli olarak tecil ve taksitlendirme yapılabilmektedir.

6- TAKSİTLER İLE CARİ AY PRİMLERİNİN AKSATILMASI ve ANLAŞMANIN BOZULMASI

Mükellefin başvurusu üzerine ilgili SGK makamlarınca uygun görülen tecil ve taksitlendirmeye konu taksitlerden bir veya birbirini izleyen iki taksitin vadesinde ödenmemiş olması durumunda;

- Bu taksit ya da taksitlerin, ödenmeyen ilk taksitin izleyen üçüncü taksitle birlikte tüm taksitlerin ödenmiş olması,
- Ödeme planındaki son taksit süresinin aşılması, şartlarıyla tecil ve taksitlendirme işlemi

bozulmamaktadır. *Bir nevi erteleme gibi düşünülebilecek bu hak tecil ve taksitlendirme süresi içerisinde birden fazla kullanılabilir.* Ancak ödenmeyen ya da eksik ödenen kısmın son takside ait olması halinde ise, 6183 sayılı kanunda belirtilen azami taksitlendirme süresinin aşılması kaydıyla bu tutarın son taksidi izleyen ayın sonuna kadar ödenmeyen kısmın tecil faizi ile birlikte ödenmesi halinde de tecil ve taksitlendirme işlemi bozulmadan devam etmektedir.

Bütün bu kolaylıklara rağmen aylık taksitler ile aynı zamanda içinde bulunduğu ayın sigorta primi ve diğer borçlarını zamanında ödemeyen ve diğer yükümlülüklerini de zamanında yerine getirmeyen mükelleflerin tecil ve taksitlendirme işlemi derhal bozulmaktadır. Bu şekilde muaccel olan kalan alacağın tahsili için de icra takibatına başlanmakta borçluya, karşılığında teminat alınmış olan borcun 7 gün içinde ödenmesi istenmekte aksi halde teminatı paraya çevrilerek kalan alacaklar için icra işlemlerine devam edilmektedir.

7- ALT İŞVERENLERE SAĞLANAN KOLAYLIK

Bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin bir işte veya bir işin bölümü veya eklentilerinde, iş alan ve bu iş için görevlendirdiği sigortalıları çalıştıran üçüncü kişiye alt işveren denilmektedir. Bu işyerinde çalışan sigortalılar üçüncü bir kişinin aracılığı ile işe girmiş ve bunlarla sözleşme yapmış olsalar dahi sosyal güvenlik yükümlülüğü yönünden asıl işveren alt işveren ile birlikte sorumludur.

Bu nedenle asıl işverenin tecil ve taksitlendirme için başvuruda bulunması halinde varsa alt işverenin veya işverenlerin de borcu varsa bu borçlar da dikkate alınarak tecil ve taksitlendirme işlemi yapılmaktadır. Asıl işverenin borçları tecil ve taksitlendirilmemiş olsa dahi alt işverenin kendi

borcu için başvuruda bulunması halinde bu borç asıl işverenden bağımsız olarak taksitlendirilebilmektedir.

8- DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Zor duruma düşmüş veya biriken sosyal güvenlik primi ve bu kapsamdaki diğer borçlarını Sosyal Güvenlik Kurumuna ödemesi halinde ticari faaliyeti tehlikeye düşecek mükelleflerin bu kriz ortamında borçlarının tecil ve taksitlendirilmesi biraz olsun işvereni rahatlatıcı bir uygulamadır. Ancak zaten zor durumda olan ve borcunu zamanında ödeyemeyen mükelleflerin bir nebze olsun rahatlayabilmeleri ve soluk alabilmeleri için bu borçlarını tecil ve taksitlendirirken aynı zamanda ait olduğu ay primlerinin ve diğer borçlarının da ödenmesini talep etmek ve tecil ve taksitlendirmeyi bozmamak için bunu zorunluluk olarak belirlemek uygulamanın amacını aşmaktadır.

Artık bu şekilde zorlama ile tecil ve taksitlendirme uygulaması bir formaliteden ileri gitmemektedir. Amaç borçlu mükellefi rahatlatıcı ve ticari faaliyetini devam ettirici tedbirler almaksa daha başka önlemler alınmalı ve artık uygulayıcıların dahi takip etmekte zorlandığı teşvik sistemleri ile uyumlu bir uygulama yoluna gidilmelidir.

Bu makalemizde sosyal güvenlik prim ve diğer borçlarının sadece tecil ve taksitlendirmesinde usul ve esaslardan bahsettik ancak konunun bir de teminat boyutu bulunmaktadır. Bu konuya da ileriki dönemlerde ayrı bir makale konusu olarak yer verebiliriz.